

АНА ВУЈОВИЋ

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
ana.vujovic@uf.bg.ac.rs

УДК: 378.147::271.2:[81'243(497.11)
81'276.6-057.875:271.2

ПРИМЉЕНО: 05. 02. 2018.
ОДОБРЕНО: 24. 02. 2018.

ДА ЛИ ЈЕ ПОЗНАВАЊЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА СТРУКЕ ПОТРЕБНО И ТЕОЛОЗИМА?

Сажетак: У раду се најпре разматрају неке од основних одлика савременог теолошког образовања у којем познавање страних језика игра важну улогу. Потом се посебно указује на значај и особеност страног језика теолошке струке и на две најчешће грешке које се јављају: с једне стране, супротстављање језика струке општем језику, а са друге занемаривање специфичности језика струке и потребе да се на нефилолошким факултетима управо он изучава. Уз коришћење аналитичке и дескриптивне методе, рад представља студијске програме предмета Страни језик на Правословном богословском факултету Универзитета у Београду и као њихов циљ издваја: 1) оспособљавање студената да на једном страном језику или на више њих користе стручну литературу, упознају културу датог језичког подручја и посебно његове духовности, што утиче како на повећавање општекултурног нивоа студената, тако и на развијање њихове критичке свести и стручних знања и 2) развијање оних језичких и професионалних компетенција које студентима омогућавају да се и сами изражавају на датом страном језику, усаврше своје вербалне способности и коректно овладају тим језиком у разним продуктивним видовима писане и говорне делатности у професионалним областима комуницирања. На крају се анализира значај постојања уџбеника страних језика за студенте теологије и подвлачи важност одржавања и чак развијања вишејезичности и у области теологије, као и у другим научно-стручним сферама.
► *Кључне речи:* савремено теолошко образовање, страни језик струке, студијски програми, уџбеничка литература, вишејезичност.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА О ОСАВРЕМЕЊИВАЊУ ТЕОЛОШКОГ ОБРАЗОВАЊА

Савремено богословско образовање не сме искључивати академско истраживање и студирање, а вишедисциплинарно и критичко теолошко мишљење и промишљање стварности данас је, можда и више него икада, потребно и у јавној сфери, поготово ако се у виду има мисионарско деловање богослова и

богословских школа и факултета. „Савременом богословљу је стога потребно не само разумевање библијске и отачке мисли већ, баш као и у ранијим епохама, и разумевање савремених идеја и погледа на свет, што са своје стране изискује упознавање и дијалог са другим хуманистичким (филозофијом, историјом, социологијом, антропологијом, психологијом, лингвистиком итд.) и егзактним научним дисциплинама.“¹ Самоизолација богословске мисли, игнорисање и одбацивање сваке критике која долази споља и затварање у сопствени дискурс сигурно не могу донети добро ни теолошком образовању ни Цркви.

Крај XX и почетак XXI века у нашем црквеном школству обележени су настојањима за спровођењем корените и вишедимензионалне реформе, чији је циљ да обезбеди општи напредак у организацији, функционисању, начину рада, техничкој и материјалној подршци, квалитету и ефикасности духовног образовања, уз вођење рачуна да се очувају и позитивне вредности и достигнућа остварена у претходним периодима. „Циљеви те реформе могли би се оквирно спецификовати на следећи начин: 1) прилагодити политику образовања измењеним условима деловања и новим потребама Цркве, као и новој улози духовног образовања; 2) конципирати такву организацију образовних установа и облика наставе која би била флексибилнија, примеренија реалним условима и у већој координацији са системом грађанског школства, његовим нормативима и стандардима; 3) осавременили наставне планове и програме, нарочито у домену селекције образовних садржаја, уношењем корекција у погледу обима, тежине, међупредметне корелације, примерености узрасту и степену усвајања; 4) растеретити програме одређених садржаја и прилагодити их концепцији `суштинских знања` — оперативних и функционалних по својој природи; 5) подићи ниво усвајања знања, квалитет ефикасности образовања; 6) спровести неопходну модернизацију наставе, образовне технологије, облика и метода рада; 7) успоставити адекватан систем континуираног стручног усавршавања наставника духовних школа.“²

Велика количина информација која је данас доступна посредством нових технологија изискује богословску умешност, али рекли бисмо још и више правилно разумевање и тумачење изворних текстова који у овој сфери настају у разним културним и верским подручјима и на различитим великим светским језицима. Узроци који су, посебно у претходном столећу, водили ка великом богаћењу и развијању теолошке мисли и просвете могли би се тражити у разноврсности истраживаних теолошких дисциплина, бројности теолога који су за собом оставили значајне студије, али и у омасовљењу образовања на свим нивоима, богаћењу издавачке делатности и развоју комуникационих технологија.

¹ З. Јовановић, *Загади и изазови савременог богословља и богословске просвете*, *Богословље* 1 (2016), 268.

² К. Кончаревић, *Систем наставе руског језика на студијама теологије*, *Богословље* 2 (2002), 229–258.

Нова стратегија наставе, дакле, није искључиво везана за ужестручне (теолошке), него и предмете општеобразовне и општестручне намене, што би морало обухватити проширење круга хуманистичких и филолошких предмета и издвајање већег фонда часова за њих у односу на досадашње наставне и студијске планове, како у богословијама тако и на факултетском нивоу. Ово би, несумњиво, било у пуној сагласности и са глобалним тенденцијама у образовању за трећи миленијум, и са потребама мисије Цркве у савременим условима.

Управо је студентски узраст обележен снажном и активном социјализацијом и професионалним усмеравањем. Млади имају, а уз то треба и да развијају, високе комуникативне и спознајне потребе, своју заинтересованост и оспособљеност за промишљање света око себе, уз критички однос према вредностима и нормама друштва у коме живе. Ту своју потребу за културним вредностима и новим спознајама — општим и професионалним, требало би да граде првенствено током свог универзитетског школовања, али се овај циљ не може остварити без мудре и одговорне образовне политике.

2. СТРАНИ ЈЕЗИК ТЕОЛОШКЕ СТРУКЕ КАО ОДЛИКА САВРЕМЕНОГ ТЕОЛОШКОГ ОБРАЗОВАЊА

Поред тога што је одувек било задовољство које је омогућавало људима да комуницирају, повезују се и сарађују, у данашње време знање страних језика представља још и моћ и насушну потребу. Управо то знање може одлучити о добијању посла или напредовању, помагати у свакодневним пословима, омогућити учествовање у стручном и научном деловању, олакшати свакодневне активности у било којој струци. Знање страних језика струке не представља, као што се често погрешно мисли, предност само за оне који одлазе из наше земље, већ и за све оне који су у контакту са колегама из других земаља, као и многих који последњих година иду на неки разговор за запослење — почев од тога да им се тражи да своју биографију пошаљу на страном језику до тога да се део разговора са потенцијалним будућим послодавцем одиграва на једном страном језику или чак више њих.

Међу филолозима се све више говори о постојању језика струке и науке и језика који се користи у академске сврхе, као и о потреби људи који се баве било којом струком, а посебно оних који се баве науком, да бар у одређеној мери владају таквим језиком. Иако не постоји једна општеприхваћена дефиниција појма страног језика струке и науке, обично се под овим термином подразумева посебна врста лексике, дискурса и граматичких конструкција који истичу прагматичку употребу у одређеном професионалном контексту и разликују се од онога што се уобичајено назива општим језиком.

Основни задатак високог образовања је да појединца оспособи за живот и рад у свом времену, а у нашем случају то је XXI век у којем је, због све сложенијих и учесталијих економских, културних и професионалних контаката, знање страних језика, а посебно страних језика струке и науке, постало нужност. Отуда, природно, и неопходност да се такав језик предаје и учи на свим факултетима, као и да се (у предузећима и научно-истраживачким установама, а и другде) организују курсеви оваквог језика намењени одређеним циљним групама. Поред овога увећавају се и потребе све бројнијих наших студената, који одлазе да део свог школовања или усавршавања спроведу на некој иностраној образовној институцији, за познавањем специфичности страног језика који се користи у академске сврхе и чије непознавање значајно отежава, ако не и онемогућава студирање на датим страним универзитетима.

За разлику од традиционалног приступа настави страних језика, који се задовољавао формирањем превасходно теоријско-лингвистичке компетенције, приступ за који се овде залажемо подразумевао би такву интерпретацију предметне компетенције која би у највећој мери обухватала комуникативну и културолошку компетенцију.

1) Најрелевантнији показатељ оспособљености ученика или студената за владање језиком, по нашем виђењу, јесте формираност комуникативне компетенције у обиму и на нивоу који одговара њиховим реалним потребама у служењу тим језиком. Без обзира на то да ли особа путује изван Србије или се стручно усавршава унутар своје земље, сасвим су очигледне потребе усмерене на комуникативну делатност у рецептивним (читање, слушање) и полупродуктивним (превођење) видовима говорне делатности. Компетенција у говорној делатности читања подразумевала би (на финалном нивоу) оспособљеност за перцепцију и разумевање неадаптираног (оригиналног) теолошког текста на датом страном језику, а који припада разним функционалним стиливима и жанровима, уз извлачење информација из основног садржајног плана, подтекста и разумевање подробности (у зависности од типа читања — информативног или студиозног), са могућношћу накнадне репродукције или интерпретације текста на матерњем језику и његовог превођења. Компетенција у области разумевања на слух могла би се дефинисати као оспособљеност за рецепцију неадаптираног звучног текста различитих стилова и жанрова, изговореног у нормалном темпу говора, уз разумевање и запамћивање његовог основног садржајног плана. На плану превођења комуникативна компетенција испољавала би се у формираности навика пребацивања са страног на матерњи језички систем у ситуацијама писменог и усменог или комбинованог писмено-усменог превођења текстова разних стилова и жанрова.

2) Када говоримо о културолошкој компетенцији, у обзир узимамо чињеницу да се у процесу овладавања језиком усваја пре свега култура коју тај језик опслужује. То пак, са своје стране, значи осетити спознајно искуство

народа и Цркве оличено у језику, видети у језику одраз карактера и вере народа, његових представа, симпатија и антипатија, формирати умеће стваралачког коришћења тих разноврсних информација у интеркултурној комуникацији и интеракцији.

Страни језик ваља учити не као самосврху (‘ комуникација ради комуникације’, или учење језика ради усвајања система лингвистичких представа и генерализација), него ради откривања, његовим посредством, нових, професионално и животно релевантних информација, а значај метазнања и метакогниције условљава неопходност перманентног обавештавања студената о изворима информација и начинима долажења до њих, о стратегијама (само) учења, о сопственим постигнућима, могућностима и ограничењима у усвајању језика. У том смислу пожељно је стално подстицати студенте на читање оригиналне литературе на страном језику из разних подручја теологије и православне духовности, на самостални рад и усавршавање језика, укључујући и неформалне путеве (контакти са говорницима датог страног језика, праћење актуелних црквених и културних збивања, самостално превођење). Приоритет у настави треба давати практичним способностима употребе језика (умењима), премда овладавање њима, посебно имајући у виду доминантно когнитивну усмереност наставе, неминовно претпоставља и усвајање егзактних знања (апстракција и генерализација).

Настава страног језика на теолошким студијама свакако подразумева компресију и минимизацију грађе која подлеже усвајању, и по овом критеријуму она се разликује у односу на филолошки образовни профил у квантитативном (обим лингвистичког и комуникативног материјала предвиђеног за усвајање), квалитативном (дубина стечених знања, изграђених навика и умења) и функционалном погледу (комплекс социјалних, интелектуалних и професионалних функција у којима се остварује улога страног језика у студијском процесу). Две најчешће грешке које се јављају су, с једне стране, супротстављање језика струке општем језику, а са друге занемаривање специфичности језика струке и потребе да се на нефилолошким факултетима управо он изучава. Сматрамо да се не сме губити из вида чињеница да стручни језик није засебни језик, него специфични употребни варијетет сваког конкретног језика, чије основно заједничко језгро чини оно што називамо општим језиком. То је специфичан вид употребе тога језика, који служи појмовно-терминолошком конституисању неке струке (у смислу радне или научне области) и комуницирању унутар те струке. Најважније одлике стручног језика, представљају висок удео терминологије и њена разуђеност у оквиру терминолошких система и подсистема, али овај варијетет не може бити сведен искључиво на терминологију. У њему се и средства општег језика употребљавају на специфичан начин, где посебности долазе до изражаја у селекцији, комбиновању, дистрибуцији и фреквенцији употребе општих језичких средстава свих нивоа

(фонолошко-графолошки, морфолошки, синтаксички, текстуални), при чему значајно место припада и специфичностима употребе стилистичких, реторичких, прагматичких и социолингвистичких средстава. И управо због овога мора се правити разлика између општег језика и језика струке, те се ни у најнеповољнијим околностима настава на нефилолошким факултетима не би смела свести на наставу општег језика.

У савременим школским системима општи језик треба да се учи првенствено у општеобразовном профилу, док се у средњим и вишим професионално усмереним школама и на универзитету (са изузетком филолошких студија) приоритет даје управо стручном језику, што је одраз нужне селективности наставног материјала и друштвеног интереса да се формирају стручњаци који ће страни језик ефикасно користити у свом занимању. Оваква настава усмерена је првенствено на професионално релевантне области комуникације и професионално релевантна умења употребе језика — од микројезика теолошке науке манифестованог у корпусу текстова из дате области, до примера употребе језика у областима живота које су најтешње повезане са струком и професионалном активношћу (општенаучни стил хуманистичких дисциплина, информативно-публицистички и званично-пословни стил).

Настава и учење страног језика теолошке, али и сваке друге струке, има лингвистичке и екстралингвистичке аспекте: студенти се упознају са језичким средствима неопходним за разумевање и стварање професионално релевантних садржаја, а уједно се и, уз помоћ и захваљујући том знању језика, директно упознају са стручном литературом написаном на датом страном језику. Стога мислимо да би страни језик струке требало да буде сврстан међу стручне, а не општеобразовне студијске програме (што је најчешћи случај на нефилолошким факултетима код нас), јер је управо страни језик струке тај који омогућава да се успешно повежу студијске дисциплине теолошког и хуманистичког подручја на нивоу екстралингвистичких и из њих проистеклих лингвистичких и комуникативних садржаја наставе, у првом реду на плану лексике и терминологије. Ситуација је свакако најповољнија уколико се страни језик учи и на старијим годинама студија, када студенти владају појмовно-терминолошким апаратом већине стручних дисциплина и поседују солидан фонд професионално релевантних знања. Ово је доказало и наше искуство у раду са студентима дипломских мастер студија на Православном богословском факултету Универзитета у Београду и показало да су студенти мастер студија, више него њихове млађе колеге на почетним годинама студија, у стању да боље и дубље разумеју стручне текстове на страном језику, што онда додатно јача њихову мотивацију и подиже свест о значају учења страног језика струке.

Циљ наставе страних језика на богословским факултетима јесте, по нашем убеђењу, најпре њихово оспособљавање да на једном страном језику или на више њих користе стручну литературу, упознају културу датог језичког

подручја и посебно његове духовности, што утиче како на повећавање општекултурног нивоа студената, тако и на развијање њихове критичке свести и стручних знања. Потом следи развијање оних језичких и професионалних компетенција које би студентима омогућиле да се и сами изражавају на датом страном језику, усаврше своје вербалне способности и коректно овладају тим језиком у разним продуктивним видовима писане и говорне делатности у професионалним областима комуницирања.

Извесно је да је на почетку извођења студијског програма предмета *Сџрани језик 1* неопходан извесан припремни и корективни период чији је циљ да се, што је могуће више, уједначе лингвистичка и комуникативна умења стечена током претходног школовања, а која се могу у великој мери разликовати. То је период током којег треба сасвим јасно указати студентима на значај и неопходност познавања страног језика и код њих формирати адекватну мотивацију за његово учење. Задаци наставе предмета *Сџрани језик 1* обухватају:

- стицање оперативних знања о самом језичком систему, његовој структури и функционисању на синхронном плану; изграђивање способности опсервирања и анализирања појава и елемената француског језика у циљу њихове адекватне рецепције и изналагања преводних еквивалената;
- развијање интегрисаних језичких вештина и унапређење комуникативне компетенције на страном језику у усменој и писаној форми;
- изграђивање мотивације и способности за ступање у комуникацију на датом језику (што обухвата и социјалну и стратегијску компетенцију);
- изграђивање техничких навика и умења употребе речника и оспособљавање за примену разних преводилачких поступака;
- стицање систематских знања о култури и духовности датог народа, о његовим додирима и везама са српском културом и духовношћу, при чему је посебно важно адекватно транспоновати језичких јединица са израженом национално-културном семантиком.³

Искуство нам говори да је пожељно редовно поређење страног и матерњег језичког система, указивање на структурне и функционалне истоветности, сличности и разлике, као и њихово анализирање у циљу адекватне рецепције и изналагања преводних еквивалената.

Као исход наставе овог предмета предвиђени су: способност да се једноставним средствима препричају догађаји или епизоде из прочитаног текста и да се дају сопствени коментари; коришћење вокабулара из текста, парафразирање, способност понављања, цитирања нечијег исказа и слободног комуницирања; способност писменог формулисања кратке, једноставне поруке и писмено

³ Детаљније о овој теми код: А. Vujovic, *La terminologie religieuse orthodoxe entre le français et le serbe*, у: А. Vujovic, М. Papric, S. Sipragic Djokic (ppp), *Langue sur objectifs spécifiques et identité professionnelle* 2018. (зборник у припреми).

излагање о прочитаном тексту; способност повезивања једноставних језичких елемената који се линеарно надовезују један на други, писмене и усмене рецепције и продукције у сфери академске свакодневице и унутар црквеног општења.

Практична настава обухвата продуковање правилних усмених и писмених саопштења из општих свакодневних сфера комуникације у дијалошкој и монолошкој форми, састављање концепата, планова, резимеа, писање информативних саопштења, састављање теза за усмено излагање; лингвостилистичке, граматичке и вежбе превођења.

Као основне циљеве предмета *Страни језик 2* издвајамо:

- формирање за професионалну компетенцију теолога релевантне комуникативне, лингвистичке, лингвокултуролошке и преводилачке компетенције у владању датим страним језиком у домену теологије;
- оспособљавање најпре за информативно, студиозно и дијагонално читање научно-стручних текстова, а потом и за продуковање комуникативно правилних усмених и писаних саопштења из професионалне сфере;
- тумачење разних облика писаног текста из опште, катихетске и пастирске литературе и свакодневног живота, учествовање у разговору и усмено излагање на теме из уџбеника и живота, изражавање веровања, осећања и жеља;
- стицање оперативних знања о специфичним одликама дискурса теологије, израђивање способности адекватне рецепције и превођења теолошког текста.

Као исход предвиђено је формирање професионалне компетенције студена-та богословско-катихетског и богословско-пастирског профила кроз усвајање релевантне лингвистичке, комуникативне, лингвокултуролошке и преводилачке компетенције у информативној, формативној и оперативној димензији (коректно владање страним језиком у рецептивним, рецептивно-продуктивним и продуктивним видовима говорне делатности у професионално актуелним сферама општења) на нивоу Б1+ *Заједничкој европској оквира за живе језике*.

Садржај теоријске наставе односи се на опсервирање и анализу појава и елемената датог страног језика у циљу њихове адекватне рецепције и изналагања преводних еквивалената, као и на рецепцију научно-стручних текстова и продуковање правилних усмених и писмених саопштења из професионалне-катихетске сфере комуникације, на основу прераде информација датих на страном језику у писменој или усменој форми (састављање концепата, планова, резимеа). Заступљена је лексика теолошког и текста из сфере православне духовности (са посебним освртом на разлике у односу на католичанство или протестантизам, у зависности од датог страног језика). Најприсутнији је информативно-публицистички стил, као и богословско-академски, богословско-дидактички и богословско-популарни подстил дисциплина које се изучавају у оквиру постојећих студијских програма.

Циљ предмета *Страни језик 3* на дипломским мастер студијама јесте стицање фундаменталних знања о обликовању теолошког текста уже струке, даље

овладавање умењима студиозног, информативног и дијагоналног читања, аотирања, конспектирања, превођења теолошког текста уже струке, усменог монолошког и дијалогског излагања у домену уже струке, као и способностима конструисања краћег научног текста на страном језику из домена уже струке (сажетак, резиме, краћи научни чланак) са пратећом апаратуром оријентације (библиографски и други регистри, правила цитирања, скраћивања и др.). Као исход предмета предвиђено је поседовање развијених теоријско-методолошких и академских компетенција у домену обликовања теолошког текста уже струке, као и пратећих апликативних рецептивних, продуктивних, интерпретативних и преводилачких способности, познавање терминологије уже струке, оспособљеност за примену стечених знања и умења у професионалном усавршавању и целоживотном учењу. Садржај теоријске наставе односи се на лексичке, морфолошке, синтаксичке и стилске специфичности језика уже струке, правила композиционог обликовања теолошког текста, његове структурне и жанровске особености. У практичној настави присутне су исте тематске целине у апликативном аспекту са инсистирањем на умењима квалификоване анализе релевантних извора, синхронијског и конфронтационог опсервирања и генерализовања релевантних конститутивних елемената структурног, композиционог и језичког обликовања теолошког текста уже струке на страном језику, као и на умењима активног и продуктивног коришћења лексикографских извора и изворне, неадаптиране литературе из области уже струке на датом страном језику (навођење библиографских референци, правила цитирања и скраћивања речи и синтагми у библиографском опису, општеприхваћене скраћенице за називе библијских књига, језички стандарди у аотацијама, сажетак и резиме научног рада из часописа, приказ теолошког научног дела, преводилачки поступци и технике транспоновања научног текста из уже струке).

Значајно је нагласити да се лексички минимум не своди на ускостручну терминолошку лексику и да он обухвата општеупотребну лексику која функционише у текстовима из области теологије и православне духовности, потом општенаучну лексику из шире стручне области друштвених наука, али и емоционално-експресивну или стилски маркирану лексику на коју се често заборавља, а која представља вероватно највећу специфичност језика теолошке струке. Неопходно је да се стил теолошких текстова, као и свих научних текстова, одликује прецизношћу, логичношћу и објективношћу, затим употребом стандардне и неутралне лексике, великим бројем интернационализама, употребом полисемичних речи само у једном или два значења, превагом апстрактне лексике над конкретном. Терминолошка лексика обухвата општенаучне термине који су присутни у већем броју различитих научних дисциплина, с једне, и термине из теолошких наука, с друге стране. Међутим, одлике стила теолошких наука показују и неке веома значајне особености које

су иманентне теолошком изразу. Под тим пре свега подразумевамо емоционално-експресивну маркираност теолошког начина изражавања, у којој има места и за индивидуалност аутора. Ово је разумљиво када се зна да је теолошко излагање усмерено на активирање не само интелектуалних, већ и емоционалних потенцијала читалаца. Стога су у теолошким текстовима честа поређења, метафоре, пренесена значења речи, реторичка питања и други облици позитивања веће експресивности израза.⁴

Будући да текстови теолошке тематике задиру у сферу приватног и интимног света сваког појединца, без обзира на његов узраст или ниво образовања, требало би да их сваки појединац може и разумети. Дакле, овакви текстови као да имају двоструку улогу: с једне стране, намењени су стручњацима-теолозима, а са друге широј читалачкој публици која можда у теологију и није нарочито или чак уопште упућена, али која осећа жељу да о разним темама сазна нешто више и то управо из угла теолошких промишљања. Стога су, по нашем мишљењу, од изузетног значаја теолошки текстови написани научно-популарним стилем који ауторима омогућава да изазову позитивна осећања читалаца и да, у извесној мери, изврше утицај на њих, подстакну њихову радозналост и привуку их духовности и црквеном животу. Користе се разна лингвистичка средства неуобичајена у научним текстовима других области, као што су суперлативи, експресивни придеви, прилози за количину, заменице, стилске фигуре, идиоматски и чак народни изрази.⁵

Лингвостилистика се у оквиру теолошких студија може издвојити у аутономну студијску дисциплину како на основу научних (висока теоријско-методолошка фундираност овога подручја, бројност и разноврсност фундаменталних и примењених истраживања, постигнути резултати), тако и на основу дидактичких чинилаца (релевантност ове области за међупредметно корелирање са Омилитиком и Реториком, као и за примену стечених знања, навика и умења у пастирској и катихетској делатности у целокупном домену мисије и комуникације Цркве). Као основни стилови теолошких текстова издвајају се⁶:

- Теолошки научни стил опслужује превасходно писмену, а донекле и усмену (симпозијуми, научни скупови, академска предавања, дискусије) комуникацију чији предмет представљају разни аспекти богословске мисли и који би,

⁴ А. Вујовић, *Француски језик за сѣуденѣе тѣолоѣије*. Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања: Београд 2012.

⁵ И. Кнежевић, *Емоционално и експресивно у научном изразу тѣолошких радова на енѣлеском језику*. *Филолошки ѣреѣд* 1(2016), 139–150.

⁶ О овоме детаљније код: И. Кнежевић, *Научни сѣиѣл енѣлескоѣ и срѣјскоѣ језика у обласѣи тѣолоѣије*. Докторска дисертација. Београд, 2011. (дактилографисани рукопис) и К. Кончаревић, *Научни сѣиѣл рускоѣ језика у обласѣи тѣолоѣије: линѣвисѣиѣчки и линѣводидакѣиѣчки асѣѣѣи*. у: Б. Шијаковић (прр.), *Српска теологија данас*, књ. 1. Београд: Православни богословски факултет, 2010, 414–427.

по нашем мишљењу, требало да буде присутан на нивоу академских мастер и докторских студија. Реализује се у већем броју жанрова, као што су научне монографије, научни чланци (оригинални и прегледни), студије, расправе, дисертације, уџбеничка литература, енциклопедије, лексикони, иступања у научним дискусијама, научни реферати, академска предавања, семинарски, завршни и дипломски радови студената.

- Административно-пословни стил у сфери деловања Цркве који опслужује област административно-правних односа унутар организације и устројства Цркве, као и регулативе односа на релацији Црква — држава и који се реализује најчешће у писменој форми, а усмени карактер могу имати само поједини његови жанрови, као што су излагања на званичним скуповима, службени и дипломатски преговори и слично. Основне одлике овога стила јесу прецизност излагања, која не допушта могућности двојаког тумачења, детаљност, стереотипност и стандардизованост у исказивању садржаја и директивни карактер поруке. Језик административних и правних докумената изискује пре свега изванредну прецизност и немогућност неправилних (невалидних) или различитих (алтернативних или међусобно искључивих) тумачења. Овај стил тежи изразитој стандардизацији, стереотипизацији и одсуству било какве емоционалности или субјективизма.
- Информативно-публицистички стил користи се у чланцима, есејима, фељтонима, репортажама, интервјуима, обраћањима архијереја и пастира Цркве, саборским, синодалним, епархијским саопштењима за јавност, у различитим врстама популарних медијских обраћања клирика и верника. Тематика информативно-публицистичких остварења актуелна је и усмерена на конкретна питања друштвеног и јавног живота. Дела која репрезентују информативно-публицистички стил штампају се у православној периодици (новинама и часописима), у посебним издањима (књигама, брошурама), објављују у електронским медијима, или се реализују у усменој форми преко средстава јавног информисања (радио, телевизија).

3. ЗНАЧАЈ ПОСТОЈАЊА УЏБЕНИКА СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА СТУДЕНТЕ ТЕОЛОГИЈЕ

Сматрамо изузетно важним и корисним то што се на Православном богословском факултету Универзитета у Београду у претходним годинама приступило изради уџбеника руског, енглеског и француског језика. Само њихово постојање, као и концепција отворености према ширем кругу потенцијалних корисника, чине их неопходним за актуелне потребе теолошког образовања. Циљ оваквих уџбеника је да студентима помогну да развијају све језичке компетенције: рецептивно усвајање усменог и прочитаног текста, усмено и писмено изражавање. Приликом избора текстова настојало се да они:

- омогуће упознавање са терминологијом уже струке;
- прикажу различите врсте текстова (наративне, дескриптивне, експликативне, информативне, аргументативне) и различите стратегије њихове рецепције (од глобалног разумевања и наслућивања смисла до детаљније анализе);
- могу бити коришћени на различитим нивоима познавања датог страног језика, уз другачије стратегије читања и разноврсне писмене и усмене активности (конструисани и адаптирани дијалошки и монолошки текстови, граматичка објашњења, обавезна комуникативна и језичка вежбања);
- омогуће социокултуролошко поређење наше и стране реалности;
- изазову радозналост и интересовање код студената, њихову спремност да самостално траже и користе стручну литературу на страном језику и користе све њима доступне изворе информација из уже струке.

У настави страног језика, као доминантно практично усмерене дисциплине, постојање уџбеника (или уџбеничког комплета) има своје пуно дидактичко оправдање — његова је функција да буде водич кроз програмске садржаје, ментор при овладавању техником учења језика и процени властитих постигнућа, те као такав представља основни извор за студирање. Међутим, за формирање комуникативне, језичке и културолошке компетенције студената теологије није довољно ограничити се искључиво на збирку стручних текстова: наше је мишљење да програмом предвиђени садржаји наставе треба да своју дидактичку материјализацију задобију у уџбеничком комплету чије би компоненте биле избор стручних текстова, практикум из усменог и писменог изражавања, граматичко-стилистички практикум и термилошки речник.

Стил који је заступљен у уџбеницима страних језика намењеним студентима основних студија богословских факултета требало би у значајном делу да буде ближи научно-популарном стилу. Најпре зато што студенти не познају довољно дати страни језик, а потом и зато што на почетним годинама основних студија још немају довољна теолошка знања која би им омогућила да разумеју теолошке текстове. Осим тога, уџбеници страних језика намењени студентима богословских факултета требало би да буду погодни и за све оне који би желели да се упознају са текстовима из области теологије и духовности на неком другом језику, што би им омогућило да освеже своје познавање датог страног језика, а онда и да се упознају са текстовима насталим у разним епохама и просторима говорних подручја датог страног језика. У том смислу посебно су корисни двојезични глосари теолошких термина који се могу наћи или на крају уџбеника одређеног страног језика, али који би се могли објединити и у посебне вишејезичне лексикографске публикације. Они би морали обухватати све речи и појмове који могу затребати у свакодневним активностима богослужења или наставе веронауке, као и при читању теолошке литературе на датом страном језику.

Ваљало би такође образложити и зашто студенти теологије не би требало да користе уџбенике намењене студентима других факултета, макар они припадали и релативно блиским областима других друштвено-хуманистичких наука. Најпре зато што у нашој средини не постоје јединствени планови и програми за стране језике по групацијама факултета, па отуда нема ни јединствених уџбеника за друштвене науке. Потом, циљ наставе на теолошким студијама не своди се искључиво на овладавањем научним стилем, већ показује значајне особености функционално-стилског комплекса и изузетно богату и разгранату ужестручну лексику и терминологију која је у великој мери издиференцирана у односу на друге термилошке системе уникалношћу многих термина, њиховом стриктном везаношћу за сферу теологије и изразитом стилском маркираношћу.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА О НЕОПХОДНОСТИ ВИШЕЈЕЗИЧНОСТИ

Не сме се заборавити да се на студијама теологије образују будући свештенослужитељи и катихете (вероучитељи), као и посленици у медијској сфери деловања Цркве, те да познавање како матерњег тако и бар једног страног језика игра веома значајну улогу као јединствен оквир за формирање професионално релевантних језичких компетенција уз чије поседовање ће свршени студенти бити кадри да се компетентно укључе у све димензије комуникације и мисије Цркве у савременом друштву.

„Тумачење древних текстова би требало да иде напоредо са тумачењем знакова и симбола савременог света. /.../ Богословље и богословска просвета никада се не могу у потпуности поистоветити ни са једном културом, али, подједнако, никада не могу постојати изван културног окружења.“⁷А додали бисмо, ни изван различитих лингвистичких окружења, што нас наводи на закључак да је неопходно упознати различите лингвистичке и културне средине да би наша сазнања била што разноврснија, богатија и веродостојнија.

Са овим у вези мора се развијати свест о неопходности вишејезичности која је некада била далеко присутнија у нашем средњем и високом стручном образовању, а чији се значај данас, на жалост, често превиђа. Оријентација „само енглески језик“ многим нефилолошким факултетима јесте економичнија и лакша за организовање, али свакако није културно оправдана ни мудра јер осиромашује како појединца тако и друштво, а може имати дугорочне негативне последице по економију и културу наше земље. Већина студената бира енглески језик због раширеног уверења да је он лакши за учење и да је једини користан и потребан у модерном свету, а потом се то често испостави као

⁷ З. Јовановић, *Задачи и изазови савременог бојословља и бојословске просвете*, Бојословље 1 (2016), 267–273.

погрешно када наши студенти желе да оду на неки од европских универзитета за које им знање енглеског језика није довољно, а понекад чак ни потребно.

Неопходно је, дакле, да на свим нашим нефилолошким факултетима, па самим тим и богословским, страни језик струке буде заступљен у што више семестара и са већим бројем ЕСПБ бодова, а посебно је значајно да се на факултетима учи више различитих страних језика. Комуницирање са људима из различитих језичких средина постало је неизбежно, а то је увек боље чинити на језицима који се у тим срединама говоре, а не на неком лошем и тешко разумљивом енглеском језику. Не смеју се заборавити и занемарити могуће дугорочне негативне последице у областима политичке, економске и културне сарадње и пренебрегнути чињеница да наша земља и данас, процентуално гледано, мање сарађује са англофоним него са државама у којима се говоре други језици. Да и не помињемо колико је битно да наши млади теолози буду способни да користе и читају изворне стручне теолошке текстове на такозваним великим светским језицима, који обилују теолошком литературом, а не само у преводима са руског или енглеског језика. А на питање које смо себи поставили у наслову овога рада мора се, свакако одговорити потврдно: Да, као и свима другима који претендују на то да стекну квалитетно и савремено образовање, тако је и теолозима неопходно познавање разних страних језика у функцији њихове уже струке.

БИБЛИОГРАФИЈА

BIBLIOGRAPHY

- Vujović, Ana. „La terminologie religieuse orthodoxe entre le français et le serbe“. In *Langue sur objectifs spécifiques et identité professionnelle*, éd. Ana Vujovic, Marijana Papric, Sanela Sipragic Djokic. Belgrade, 2018. (зборник у припреми).
- Вујовић, Ана. *Француски језик за стиуденције теологије*. Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2012.
- Јовановић, Зоран. „Задаци и изазови савременог богословља и богословске просвете“. *Бојословље* 1 (2016): 267–273.
- Кнежевић, Ивана. „Емоционално и експресивно у научном изразу теолошких радова на енглеском језику“. *Филолошки њрепег* (2016/1): 139–150.
- Кнежевић, Ивана. „Интертекстуалност као дистинктивно обележје научног стила са посебним освртом на теолошке научне радове на енглеском или српском језику“. *Стил* 10 (2011): 213–223.
- Кнежевић, Ивана. *Научни стил енглеској и српској језика у области теологије*. Докторска дисертација. Београд, 2011. (дактилографисани рукопис).
- Кончаревић, Ксенија. „Научни стил руског језика у области теологије: лингвистички и лингводидактички аспекти“. *УСрпска теологија данас*, књ. 1. Ур. Б. Шијаковић, 414–427. Београд: Православни богословски факултет, 2010.
- Кончаревић, Ксенија. „Систем наставе руског језика на студијама теологије“. *Бојословље* 2 (2002): 229–258.

DO THEOLOGIAN'S NEED THE KNOWLEDGE OF LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES (LSP)?

ANA VUJOVIĆ
Teacher Education Faculty
University of Belgrade
ana.vujovic@uf.bg.ac.rs

Summary: Some of the basic characteristics of contemporary theological education in which knowledge of the foreign languages plays a significant role are primarily discussed in this paper. Further on, we are particularly pointing to the significance and particularity of the language for specific purposes (LSP) for theologians and the two most frequent mistakes which appear: on one hand, opposing the LSP to the general language, and, on the other hand, neglecting the particularities of LSP and the need that it must be studied at the faculties which are not the philological ones. Using analytical and descriptive methods, in this paper we analyze syllabi and their basic aims of the subject Foreign Language at the Faculty of Orthodox Theology, University of Belgrade. The first aim is to train students to use their professional reference either in one or more foreign languages, to be acquainted with the culture of the language area and particularly its spirituality, and these influences should extend the general culture of students and their circual consciousness and professional knowledge. The other aim is developing those language and professional competencies which enable students to communicate in a foreign language, to master their verbal abilities and make them competent at the language in the productive aspects in the forms of written and spoken skills in the professional areas of communication. In the end, we are analyze the significance of existence of the course book for foreign languages for the students of theology and multilingualism in the field of theology, what is particularly stressed, as well as in other scientific-professional spheres. ► *Key words:* contemporary theological education, language for specific purposes (LSP), syllabi, course books with resource packs, multilingualism.